

P O S U D E K

KATARÍNA PETROVIČOVÁ, *Martianus Capella - Nauky "na cestě" mezi antikou a středověkem*, Brno, Host 2010, 213 str.

Až donedávna bylo zkoumání pozdně antické kultury našimi badateli spíše zanedbáváno než pěstováno. Až v posledním dvacetiletí se začaly více objevovat práce věnované dohasínání antické vzdělanosti a jejímu transferu do dalších staletí. Zajímavá byla zvláště doba, kdy se křesťanství stalo postupně státním náboženstvím v římské říši.

Habilitační spis Kataríny Petrovičové, ač autorka v podtitulu připomíná "cestu" mezi antikou a středověkem, je především věnován pozdně antické "encyklopedii" *De nuptiis Philologiae et Mercurii* /dále *De nupt.*/, jejímž autorem byl kartaginský advokát, nebo spíše profesionální učitel řečnictví, *Martianus Capella*, žijící v poslední čtvrtině 5. století. Dílo zásadně ovlivnilo středověkou vzdělanost; autorka však tuto linii systematicky nezkoumá a raději odkazuje k *Martianovým "předchůdcům"* *Gelliovi* /*Noctes Atticae*/ a *Macrobiovi* /*Saturnalia*/, o nichž již zveřejnila knižní rozpravu *Docere et delectare - Proměny římské naukové literatury*, Brno, Host 2008/.

K. Petrovičová je klasickou filoložkou s výrazně literárně-historickým zaměřením. Zdá se mi, že nepřekročila tradiční postupy klasické filologie a zůstala stranou pokušením strukturalistické uměnovědy. Každý má však právo volby a její důsledně aplikovanou metodu je třeba respektovat.

K. Petrovičová interpretuje spis *De nupt.* jako naučné

kompendium sedmi svobodných nauk, které v sobě spojuje několik literárních žánrů. Autorka dokonce soudí, že mohlo být původně inspirováno ztraceným spisem polyhistora M. Terentia Varro-na Reatina [+ 27 př. Kr./, nazývaným *Disciplinae* /Vědní nauky/.

Úspěch *De nup.*, citelný ještě ve středověkém písemnictví, souvisel s poučením, které o vědách přičásl, ale i s unikátní formou, která látku zavlnula do "pohádky" o hledání nevěsty pro boha Merkura. Stala se jí učená *Philologia*, ozdobená svatebním darem sedmi pannen /alegorií sedmi svobodných umení/, povýšená mezi bohy na Olymp. *De nupt.* jako literární dílo mělo formu prosimetra, tj. směsi prózy a veršovaných vložek, kdy ovšem próza převažovala.

K. Petrovičová mohla přistoupit k analýze *De nupt.* různým způsobem, ale vybrala si literárně-vědnou analýzu. Její metodou je práce s motivy, hledání souvislostí, komparace. Vyšla z minuciózní znalosti textu. Zajímala ji kompoziční plán a snažila se charakterizovat /definovat/ žánr. Její výklad je v jednotlivostech přesvědčivý, někdy však jejich přemíra ztěžuje pochopit základní teze práce.

O výklad *De nupt.* se ve světovém kontextu pokoušela celá řada badatelů /např. S. Grebeová, J. C. Relihan, D. Shanzerová/, s jejichž názory autorka pracuje. Sama vsadila na přístup literární historičky vyškolené mezi filology. Jinou alternativu by např. mohlo přinést zamyšlení vyhraněného strukturalisty.

Žánrová analýza, kterou autorka podala, nabízí obraz *De nupt.* jako prolnutí menippské satiry, románu a naukové en-

cyklopedie. Zvolený přístup - kromě jiného - měl přispět k projasnění vztahů ke Gelliovi a Macrobiovi. Brzy se naštěstí ukázalo, že De nupt. s Gelliiovými Noctes Atticae a Macrobiovými Saturnalia přímo nesouvisí, třebaže lze vystopovat leccos společného.

"Pohádková" encykllpedie De nupt. vznikla v duchovním prostoru, stále oživovaném novoplatonismem. Přesto K. Petrovičová rozpoznala jasnou Martianovu distanci od přežívajícího nostalgického vztahu k řecko-římské tradici a křesťanskému náboženství. Postřehla jeho snahu se oprostít od ideologií, nezadat si ani s křesťanstvím, třebaže již bylo společensky zažitou skutečností nebudící emoce. Martianus nepatřil k pokřtěným, hledal teprve své duchovní zakotvení; nepochybně však psal tak, aby jeho dílo bylo přijímáno nezávisle na čtenářově přesvědčení nebo víře.

Martianus, stejně jako před ním Gellius nebo Macrobius, usiloval o přízeň čtenářů. Přál si, aby po jeho spisu sáhl "dychtivý badatel" /probus scrutator/, který by docenil uspořádání spisu i objektivní platnost poučení. Určitým nástrojem pro všeobecné příznivé přijetí bylo odpoutání příběhu o Philologii od historického kontextu a adaptace textu na "pohádku", univerzálně srozumitelnou a metikulturně přenosnou.

Autorka v celém svém textu krouží kolem funkce použitých žánrů. Zjistila, že nebyly samoučelné, ale sloužily vysvětlení hierarchického souboru sedmi nauk, kterými má být představeno lidské vědění. Žánrová symbióza /menippská satira, symposiální dialog, věcný výklad/ oživuje čtenářovu pozornost překvapi-

vou vrstevnatostí, která provokuje intelekt i budí čtenářský zájem. Autorka ocenila i rozhodnutí představit vědecké obory personifikovanými abstrakcemi. Fikce umožnila uvolnit pouta k minulosti; Martianus mohl pojmout vzdělání nezávisle, výhradně jen /jak K. Petrovičová postřehla/ ve vztahu jednotlivých disciplín k sobě navzájem v kosmickém řádu.

Habilitační spis byl již vydán tiskem /Brno 2010/. Ač jeho téma a zpracování by nepochybně zajímaly širokou škálu zahraničních klasických filologů, bylo zpřístupněno "jen" česky; dobrou službou mezinárodnímu odbornému fóru je naštěstí obsáhlé autorčino anglické shrnutí /Abstract, 188-213/, v tiráži bohužel utajené zájemcům. Striktně literárně-historicky zakotvený rozbor se tak mohl snadněji dostat do mezinárodního diskurzu, vedeného z různých metodických a ideových pozic.

Autorka svou práci bohatě opoznámkovala a připojila i nutné pomůcky usnadňující orientaci, tj. seznam použitých bibliografických zkratek, seznam zkratek citovaných antických děl, bibliografii /něco málo bylo by podle L'Année philologique 79, Paris 2010 možno připojit/ a jmenný rejstřík.

Dovolují si shrnout, že habilitační spis K. Petrovičové splňuje požadavky standardně kladené na úroveň habilitačních prací v oboru klasické filologie a může být postoupen k dalšímu řízení.

Praha, 9. 3. 2012

Spunar
Prof. PhDr. Pavel Spunar, CSc